

Огляд та прогноз податкових надходжень України

**№1 (1)
травень
2005**

- Надходження від ПДВ у 2005 році складуть 27,9 млрд. грн., що є нижчим за плановий показник уряду.
- У 2005 та 2006 роках надходження від ПДВ продовжать зростати відносно ВВП (до 6,5% та 7,0% відповідно).
- Надходження від податку з доходів фізичних осіб у 2005 році становитимуть 16,9 млрд. грн., що є вищим за заплановані показники Міністерства фінансів.
- У 2006 році надходження від податку з доходів фізичних осіб будуть нижчими на 1,9 млрд. грн. за показники 2005 року, і становитимуть 15,0 млрд. грн.

Період прогнозування:
2005 та 2006 роки

Прогнозовані зміни:
Доходи від ПДВ та податку з доходів фізичних осіб

Випуск Огляду та прогнозу податкових надходжень України (ОПН)

В Україні найбільшим джерелом доходів зведеного бюджету є податки, які складають 70% всіх доходів. Найважливішими є податок на додану вартість (ПДВ), податок на прибуток підприємств (ППП) та податок з доходів фізичних осіб (ПДФО). У 2004р. частки цих податків в податкових надходженнях зведеного бюджету становили відповідно 26,5%, 25,6% та 20,9%. Причому на них разом припадає понад 70% всіх податкових надходжень зведеного бюджету і, тому, їх якісне прогнозування є дуже важливим елементом бюджетного процесу.

Фіскальна політика та збір податків є визначальними для спроможності уряду виконувати свої функції. Для підвищення передбачуваності фіскальної політики, а також отримання високо-достовірних середньострокових оцінок податкових надходжень необхідне прогнозування. Брак незалежної оцінки податкових надходжень та важливість податкового прогнозу для фіскальної політики України мотивувало Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) розпочати випуск *Огляду та прогнозу податкових надходжень України* (ОПН), що виходитиме двічі на рік. ОПН публікуватиметься в травні перед тим, як Кабінет Міністрів подає Основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період на розгляд до Верховної Ради. Другий випуск виходитиме у вересні, коли парламент розглядає перший проект Закону про Державний бюджет.

Прогноз ІЕД робиться паралельно до прогнозу, що готується Міністерством фінансів як елемент бюджетного процесу. Існування незалежного податкового прогнозу є виграшним для країни, оскільки дозволяє порівняння із офіційними оцінками та відкрито наголошує на можливих ризиках доходної частини бюджету. Окрім цього, незалежне моделювання створює можливості для вдосконалення методології податкового прогнозування в Україні.

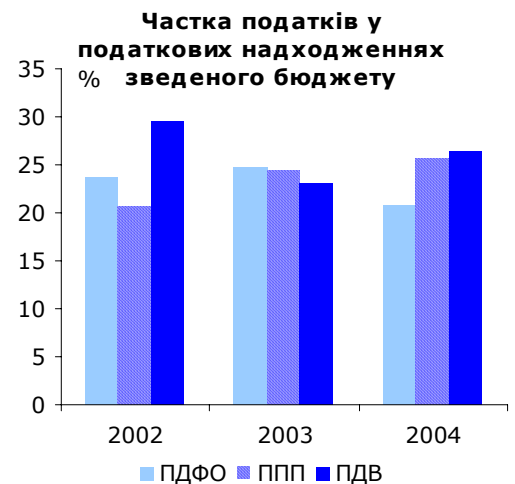
Перший випуск ОПН включає прогноз Інституту на 2005 та 2006 роки щодо надходжень від двох складових доходів зведеного бюджету - від ПДВ та ПДФО. В майбутньому також планується прогнозувати надходження від податку на прибуток підприємств.

Для прогнозування надходжень від ПДВ ми застосовуємо ітераційно-аналітичну методику. Модель прогнозу ґрунтується на показниках Макроекономічного прогнозу України, що готується Інститутом. Отже, ОПН не є повторенням офіційного прогнозу, а радше презентує іншу точку зору на розвиток подій в українській економіці. Прогноз ПДФО ґрунтується на даних щодо розподілу заробітної плати, які містяться в Опитуванні домогосподарств (Держкомстат) та використовує методологію, розроблену ІЕД.

Наступні розділи ОПН обговорюють найголовніші припущення прогнозу ПДВ та ПДФО та подають результати прогнозу. Останній розділ презентує підсумкові дані. Детальний опис методології прогнозу подається в кінці ОПН.

Фіскальні показники 2004 року:

Доходи зведеного бюджету/ВВП: 26,5%
ПДВ/Доходи зведеного бюджету: 18,3%
Податок з доходів фізичних осіб/Доходи зведеного бюджету: 14,4%
Видатки зведеного бюджету/ВВП: 29,4%
Дефіцит державного бюджету/ВВП: 2,9%
Державний борг/ВВП: 24,8%
ВВП: 344,8 млрд. грн.
Населення: 47,3 млн.

Джерело: звіти Державного казначейства, прогноз ІЕД

Автори:
Олександра Бетлій
Віталій Бігдай
Наталія Лещенко
Рікардо Джуччі

Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультаций
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 278-6342
Факс (+38044) 278-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
<http://www.ier.kiev.ua>

Прогноз ПДВ: Надходження від ПДВ у 2005р. складуть 27,9 млрд. грн., що є нижчим за плановий показник уряду

Надходження від податку на додану вартість (ПДВ) є традиційно найбільшим податковим джерелом доходів зведеного бюджету. У 2004р. надходження від ПДВ як частка податкових надходжень зведеного бюджету та сукупних доходів зведеного бюджету склали відповідно 26,5% та 18,3%. На даний час ставка ПДВ встановлена на рівні 20%.

В Україні ПДВ залишається дуже важливим податком на внутрішнє споживання. Принцип призначення, який використовується при сплаті ПДВ, передбачає оподаткування імпорту та нульову ставку ПДВ для експорту. Наслідком кредитного методу нарахування зобов'язань з ПДВ є бюджетне відшкодування ПДВ експортерам. Однак затримки із відшкодуванням ПДВ експортерам у минулому були поширеною практикою та мали значний негативний вплив на ділову активність. Таким чином, методи адміністрування ПДВ мають особливо важливе значення для експортерів.

Прогноз ІЕД щодо надходжень ПДВ у 2005р. складає 27,9 млрд. грн. (6,5% ВВП), що на 11,1 млрд. грн. перевищує фактичні надходження у 2004р. Основним чинником цієї оцінки став сприятливий прогноз споживання. Додаткові доходи будуть отримані за рахунок скасування пільг зі сплати ПДВ з 1 квітня 2005р. Крім того, ми очікуємо, що кроки у напрямку покращення адміністрування ПДВ призведуть до вищих надходжень від ПДВ. Таким чином, ми передбачаємо, що частка ПДВ у доходах зведеного бюджету зросте. Ця тенденція є позитивною для економіки, оскільки ПДВ як непрямий податок є менш "шкідливим" для інвестицій, ніж податки на доходи.

За прогнозом ІЕД, уряд переоцінив чисті надходження від ПДВ на 2,2 млрд. грн. Однією з причин цього є те, що Міністерство фінансів України передбачає нижчу суму відшкодування ПДВ (МінФін: 13,2 млрд. грн. проти ІЕД: 14,1 млрд. грн.). Іншою причиною є оптимістичний прогноз номінального зростання ВВП, на якому ґрунтується Державний бюджет на 2005р.

Порівняння нашого прогнозу на перший квартал 2005р. із сумою фактично зібраного за цей період ПДВ вказує на те, що прогнозовані ІЕД надходження від ПДВ виявилися на 10% нижчими за фактичні дані. Така різниця головним чином пояснюється зростанням заборгованості із відшкодування ПДВ за цей період.

Прогноз ІЕД щодо надходжень від ПДВ у 2006р. - 35,3 млрд. грн., що становить 7,0% ВВП, і, отже, є продовженням тенденції до підвищення з 2005р. Як і в 2005р., основним чинником зростання надходжень є підвищення споживання. Додаткові надходження буде отримано також завдяки запровадженню ПДВ на рівні 10% у сільському господарстві, замість поточної нульової ставки ПДВ. Нарешті, ми очікуємо продовження політики поліпшення адміністрування ПДВ.

Ризики, що властиві прогнозу надходжень ПДВ у 2005 та 2006 роках, пов'язані з гіршими, ніж очікується, темпами економічного зростання. Крім того, додаткові надходження від скасування певних пільг з ПДВ можуть виявитися нижчими за очікувані.

Припущення прогнозу надходжень від ПДВ:

- Прогноз ПДВ базується на макроекономічних індикаторах для 2005 та 2006 років відповідно до Макроекономічного прогнозу України №1 (7), травень 2005 року.
- Скорочення пільг з ПДВ, що було затверджено у березні 2005 року, набуде чинності згідно плану.
- Адміністрування ПДВ буде покращено. Уряд не допустить подальшого збільшення заборгованості з відшкодування ПДВ.
- ПДВ за ставкою 10% буде запроваджено у 2006 році для сільського господарства.

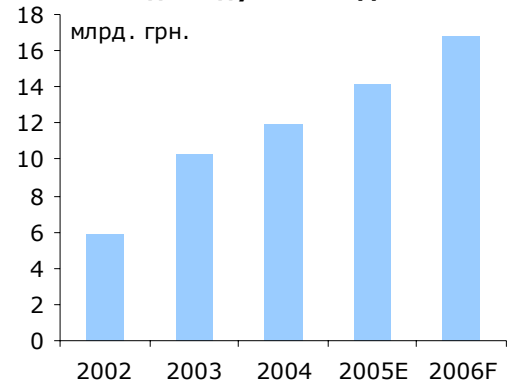
Параметри прогнозу ПДВ:

	2004	2005E	2006F
ВВП, млрд. грн.	344,8	428,8	505,7
Зростання обсягу промислового виробництва, % дпр	12,5	10,2	9,5
Споживання домогосподарств, млрд. грн.	185,5	239,0	289,3
Експорт товарів та послуг, млрд. дол. США	39,3	47,2	55,2
Імпорт товарів та послуг, млрд. дол. США	34,1	41,9	49,7
Інфляція споживчих цін, % дпр, в сер. за період	9,0	14,0	10,0
Інфляція виробничих цін, % дпр, в сер. за період	20,4	17,8	12,0

E - оцінка, F - прогноз

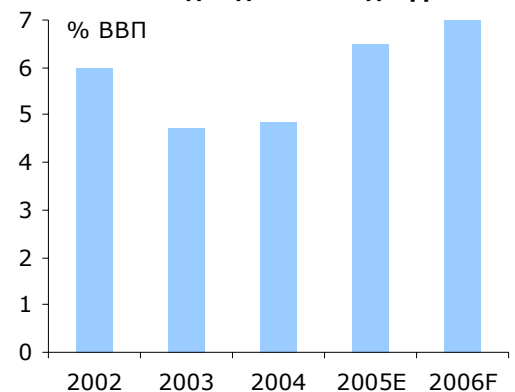
Джерело: Макроекономічний Прогноз України №1 (7), травень 2005, ІЕД

Відшкодування ПДВ

Джерело: звіти Державного казначейства, прогноз ІЕД
E - оцінка, F - прогноз

Чисті надходження від ПДВ

Джерело: звіти Державного казначейства, прогноз ІЕД
E - оцінка, F - прогноз

Прогноз ПДФО: Уряд недооцінює надходження від ПДФО на 2005 рік

Починаючи з 2004р. податок з доходів фізичних осіб (ПДФО) встановлено на рівні 13%. Особи, які мають доходи нижчі за 1,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, мають право на зменшення оподаткованого доходу - податкову соціальну пільгу. У 2004р. розмір соціальної пільги становив 30% мінімальної зарплати (61 грн.). На 2005 р. його було встановлено на рівні 50% мінімальної зарплати (131 грн.), а на 2006 р. заплановано досягнути 80%.

Сьогодні надходження від ПДФО є третім найбільшим джерелом доходів зведеного бюджету України та головним джерелом доходів місцевих бюджетів. У 2004р. вони становили 14,4% доходів зведеного бюджету та 55,2% доходів місцевих бюджетів (без врахування міжбюджетних трансфертів). Минулого року було отримано ПДФО у сумі 13,2 млрд. грн. (3,8% ВВП).

За прогнозом ІЕД у 2005р. надходження від ПДФО складуть 16,9 млрд. грн. Їх частка по відношенню до ВВП зросте до 3,9%. Очікується, що зростання зарплати стане найголовнішим визначником збільшення надходжень від ПДФО. У 2005р. рушійною силою зростання зарплати в економіці буде підвищення мінімальної зарплати, яку поступово збільшено з 262 грн. у січні до 332 грн. у вересні 2005р.

Оцінка Інституту надходжень від ПДФО у 2005р. на 0,2 млрд. грн. перевищує план Міністерства фінансів у бюджеті на 2005 рік. Тобто, ми очікуємо, що уряд цього року отримає більше надходжень від цього податку.

Прогнозовані нами надходження від ПДФО на перший квартал цього року були на рівні фактично отриманих за цей період доходів від цього податку. Ми очікуємо, що розподіл надходжень ПДФО по кварталах буде подібним до минулого року. Отже, більше ніж 30% всіх надходжень від ПДФО буде отримано протягом останнього кварталу 2005р.

Ми очікуємо зменшення надходжень від ПДФО у 2006р. внаслідок стрімкого зростання розміру соціальної пільги. Загальними факторами, що впливатимуть на надходження від ПДФО, залишатимуться підвищення мінімальної зарплати та прожиткового мінімуму. Припускається, що мінімальну зарплату буде підвищено до 370 грн. з 1 січня 2006 р. Ми також очікуємо, що прожитковий мінімум буде індексовано на величину інфляції і встановлено на рівні 500 грн. Відповідно до чинного законодавства соціальна пільга становитиме 80% мінімальної зарплати. Це призведе до зростання суми соціальної пільги, і, отже, до скорочення надходжень від ПДФО на 2006р. Це зменшення буде частково компенсовано подальшим зростанням зарплати в економіці. За прогнозом Інституту надходження від ПДФО на 2006р. становитимуть 15 млрд. грн., тобто вони скоротяться до 3,0% ВВП.

Ризики прогнозу надходжень від ПДФО на 2005 та 2006 рр. пов'язані з нижчими, ніж припускається, темпами зростання зарплати. Можливий виклик прогнозу на 2006 р. також пов'язаний із встановленням урядом більш високої мінімальної зарплати, що збільшить рівень соціальної пільги.

Припущення прогнозу надходжень від ПДФО:

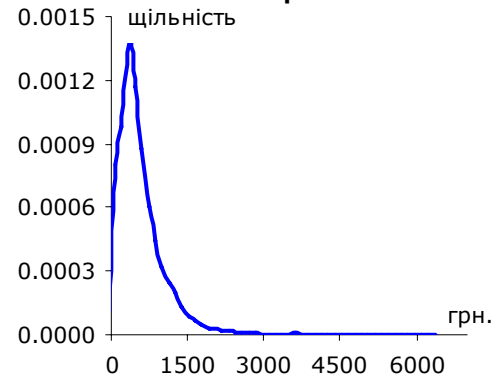
- Фонд оплати праці у 2005 році становить 130 млрд. грн. (зростання на 40% порівняно із 2004 р.)
- Очікується, що мінімальну зарплату буде підвищено до 370 грн. з 1 січня 2006 р.
- У 2006 р. прожитковий мінімум для працездатних осіб буде індексовано і він становитиме 500 грн.
- Фонд оплати праці зросте на 22% у 2006 р.
- Розподіл заробітної плати є стабільним.
- Рівень зайнятості залишиться сталим у 2005 та 2006 рр.

Параметри прогнозу ПДФО:

	2004	2005	2006F
Ставка ПДФО, %	13	13	13
Фонд оплати праці, млрд. грн.	94	130	159
Мінімальна зарплата на початок року, грн.	205	262	370
Прожитковий мінімум для працездатної особи, грн.	386	409	500
Соціальна пільга, грн.	61	131	296

Джерело: законодавство України, оцінки Інституту
F - прогноз

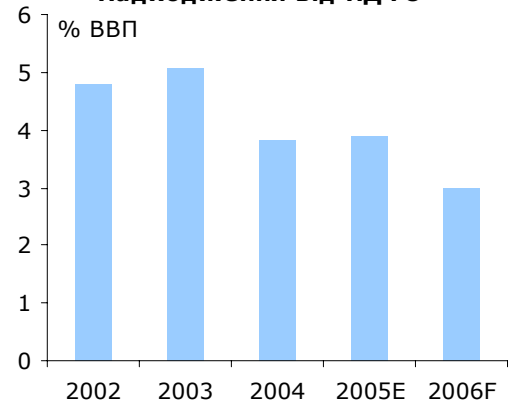
Розподіл заробітної плати, 2005 рік*

Джерело: Опитування домогосподарств (Держкомстат), оцінка ІЕД

* Ф ункція щільності місячної зарплати (Кернел)

Надходження від ПДФО

Джерело: звіти Державного казначейства, прогноз ІЕД
E - оцінка, F - прогноз

Таблиця 1. Податкові надходження (млрд. грн.)*

	2002	2003	2004	2005E	2006F
ПДВ	13,5	12,6	16,7	27,9	35,3
ПДФО	10,8	13,5	13,2	16,9	15,0

Примітка: E – оцінка; F – прогноз

Таблиця 2. Податкові надходження (% ВВП)*

	2002	2003	2004	2005E	2006F
ПДВ	6,0	4,7	4,9	6,5	7,0
ПДФО	4,8	5,1	3,8	3,9	3,0

Примітка: E – оцінка; F – прогноз

Таблиця 3. Розподіл податкових надходжень за кварталами у 2005 р. (млрд. грн.)*

	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.
ПДВ				
Оцінка Інституту	6,1	6,9	7,4	7,5
Фактично отримано	6,8	-	-	-
ПДФО				
Оцінка Інституту	3,4	4,0	4,4	5,1
Фактично отримано	3,4	-	-	-

* Джерело: Звіти Державного казначейства, оцінка Інституту

Технічна примітка**1) Прогноз ПДВ**

Прогноз надходжень ПДВ розраховано за допомогою ітераційно-аналітичної методики. Прогноз побудований на системі інтегрованих індикаторів (пропорцій), які уточнюються на основі минулої динаміки та змін у законодавстві.

Методика прогнозування надходжень ПДВ є близькою до офіційної методики прогнозування надходжень ПДВ українського уряду. Ця методика була адаптована для використання прогнозу макроекономічних індикаторів ІЕД як вхідних даних. Крім того, наша модель ПДВ використовує інший набір емпіричних даних. Офіційна методика затверджена спільним наказом Міністерства фінансів, Міністерства економіки, Державної податкової адміністрації, та Державної митної служби України №543/315/502/637 від 31 серпня 2004.

Надходження ПДВ прогноуються на базі макроекономічних індикаторів та ефективних (реальних) ставок податку. Сукупні надходження ПДВ дезагреговані на ПДВ із ввезених на територію України товарів, ПДВ з вироблених в Україні товарів, та відшкодування ПДВ. Динаміка кожного компонента прогнозується на основі історичних даних, а також макроекономічного прогнозу Інституту. Прогноз надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів здійснено за допомогою спрощеного методу попиту з використанням споживання домогосподарств як головного індикатора. Обсяги ПДВ з імпорту прогноуються за допомогою динаміки імпорту товарів та послуг та обмінного курсу. Відшкодування ПДВ прогноуються на основі показників динаміки експорту товарів та послуг, обмінного курсу, індексу цін виробників та індексу зростання обсягу промислового виробництва. Крім того, береться до уваги внесок скорочення пільг з ПДВ. Вартість скасованих пільг з ПДВ взята з пояснювальної записки до проекту Державного бюджету України на 2005 рік.

При прогнозі надходжень ПДВ у 2005 році ми не брали до уваги 3,6 млрд. грн. надходжень ПДВ, які підлягають зарахуванню до спеціального фонду Державного бюджету відповідно до непрозорої схеми взаємозаліку.

2) Прогноз ПДФО

Прогноз ПДФО ґрунтується на детальному опитуванні домогосподарств (Держкомстат). Це опитування містить інформацію щодо розподілу чистої заробітної плати домогосподарств за 2003 р. Для цілей прогнозу ми екстраполювали дані для наступних років (2004-2006), припускаючи, що розподіл зарплати залишається стабільним.

Дані щодо фактично отриманих надходжень від ПДФО отримано із звітів Державного казначейства. Це дозволило нам співставити наші оцінки надходжень від ПДФО у 2004 році із фактичними доходами. Наша оцінка на 2004 рік відрізняється від фактичних доходів на 2%. Тому при прогнозуванні надходжень від ПДФО на 2005 та 2006 роки ми робили відповідну поправку.

Прогноз включає оцінку ПДФО, що сплачується найманими працівниками, оскільки це є найбільшим джерелом всіх надходжень від ПДФО (96% у 2004 р.), які також включають фіксований та єдиний податки, податок від лотереї та на дивіденди, тощо. Отримані оцінки коректуються для визначення сукупних надходжень від ПДФО.

3) Квартальний розподіл податкових надходжень

Квартальна динаміка податкових надходжень в значній мірі залежить від динаміки ВВП, інфляції та законодавчих положень. Кожен з цих компонентів відхилення має свою сезонність. Таким чином, при прогнозі відповідних квартальних податкових надходжень ми окремо визначаємо динаміку інфляції, ВВП та "податковий календар". Для прогнозу календаря надходжень ПДФО була використана минулорічна динаміка як база для квартального розподілу надходжень у 2005р. Враховуючи надзвичайно високі обсяги відшкодування ПДВ у 2003р., прогноз квартальної динаміки ПДВ у 2005р. розраховано на основі середніх значень за 2002 та 2004 роки.

Скорочення: дпр до попереднього року
 ПДВ податок на додану вартість
 ПДФО податок з доходів фізичних осіб